



Can Torra del Forn

Rajadell

Ubicació

Comarca:	Bages
Lloc/Adreça:	Serra de Palomes-Vall del torrent de Can Torra. El Racó. SO del terme.
Emplaçament	Camí que surt de les Casetes, dit de Can Torra. Despres del Mas Braquets i Parcerisses s'hi arriba.
Alçada:	540
Coordenades:	
Latitud:	41.69568
Longitud:	1.69117
UTM Est (X):	391090
UTM Nord (Y):	4616816

Classificació

Número de fitxa	08178 - 54
Àmbit:	Patrimoni immoble
Tipologia	Conjunt arquitectònic
Estil / època:	Modern Contemporani
Segle	XVII-XIX
Estat de conservació	Bo
Notes de conservació:	La casa està en bon estat. La façana de migdia ha estat reformada recentment. Estany abandonat.
Protecció	Inexistent
Accés	Fàcil
Ús actual:	Residencial
Titularitat	Privada
Titular:	Ref. Cad: 08177A01000010
Autoria de la fitxa	PEP 1993 (Jordi Piñero)/ OPC 2017-21
Data de registre de la fitxa:	dg., 21/02/2021 - 01:00

Descripció

Masia definida per un conjunt de construccions, encapçalat per un cos residencial, perfectament diferenciat i format també per dos grups de tines (al nord i al sud), una gran bassa, viver o estany, un pou, dues construccions separades (una al costat de llevant de la casa i l'altra enfront del pati), un forn d'obra i, a uns 75 m. de la masia, una font (Font de can Torra, fitxa 105; no localitzada).

La casa segueix una tipologia que s'allunya de la resta de masies de l'entorn. En realitat sembla que es tracta d'un mas típic que al segle XIX va ésser ampliat amb la construcció d'una façana amb porxo, a la part de migdia, amb dues galeries, a planta baixa i planta pis.

La part nord de la casa segueix els canons tradicionals: planta rectangular i coberta a doble vessant, amb el carener perpendicular a la façana. Consta de planta baixa més un pis i golfes. Té un petit cos afegit amb coberta a una vessant.

Aquest cos s'amplia per la banda de migdia, allargant la mateixa planta rectangular de la casa, amb la construcció d'una nova façana principal, configurant tot l'edifici una coberta a tres vessants. Tota la façana constitueix una galeria de dues plantes: la de la planta baixa conforma un porxo, ample, sostingut amb cinc pilars. La del primer pis està constituïda per una balconada que segueix el mateix estil i proporcions, amb els cinc pilars. En planta baixa hi ha tres portals disposats a distàncies regulars: dos amb arc escarser i un altre, més petit, que dóna accés a la sala de la premsa. Tota la construcció està bastida amb pedra. Els murs estan arrebossats i pintats de blanc, excepte la façana porxada, que té una tonalitat groga-ocre.

L'edifici s'aixeca a l'esquerra del camí de Can Torra. La façana oest del gran edifici limita el propi camí, proporcionant una impressionant perspectiva en alçada i una imatge de construcció sòlida i massissa, una mica atalussada. El parament presenta 4 grans finestres rectangulars a la planta superior, i 4 més petites a sota.

Hi ha dos grups de tines (descripció PEP 1993). Les de migdia formen una construcció típica amb coberta a una vessant que conté dues tines circulars i restes d'un barracó a la part de les boixes. Les del sector nord, més interessants, estan constituïdes per cinc tines cilíndriques d'uns dos metres de diàmetre. Les tines estan construïdes en un lloc amb fort desnivell del terreny, de manera que a la part posterior només ha calgut aixecar una paret de pocs centímetres. Actualment no tenen coberta. Amb aquest exemple es pot veure la tendència, en la construcció de tines, a la màxima economia. Això permetia donar solidesa a les construccions i en aquest cas estalviar-se una paret .

De les dues construccions separades, la més interessant és la que s'aixeca al costat de llevant, paral·lela a la casa. Té dues plantes i coberta a una vessant. El sostre entre planta i planta és fet amb volta catalana, de grans dimensions (descripció PEP 1993). Té una porta amb arc escarser i una obertura a sobre amb una gelosia de rajola. És un femer, segons Molins (2020:219).

Un element destacat a l'entorn de la masia és la bassa, força gran, i el pou, que recullen l'aigua abundant que neix en aquest indret procedent de la conca de recepció del torrent. Aquests elements hidràulics aporten un to volgutament romàntic a la masia. La bassa és quadrada i no es de rec, sinó que recorda un estany romàntic i de lleure típic de les torres benestants. Al centre sobresurt una petita illa, on devien créixer espècies vegetals d'ambient aquàtic. Actualment, l'estanc és buit. Els propietaris del mas tenien una barca de remos que navegava per l'estanc. El pou presenta coberta troncocònica, porta de fusta i una pica de pedra. En un lloc més amagat, entre dos til·lers, hi ha un forn d'obra.

A uns metres de la casa, a migdia, hi ha dues construccions modernes. Una té l'estructura que recorda les tines (podrien ser dos tines modernes)

Observacions:

O can Torra o Can Torra del Noguer, o el Noguer (nom antic). També Can Torre. Figura al Catàleg de Masies i Cases Rurals 2014 (num. 74), amb el nom Can Torre del Forn (Can Torre)

Es tracta d'un mas de clar origen medieval, tot i que les actuals estructures conservades no es poden

remuntar més enllà del segle XVII o XVIII.

El mas es troba situat a l'extrem de la vall del torrent del mateix nom. La conca de captació del torrent de Can Torra s'eleva davant mateix de la masia. El torrent, en algun punt canalitzat, neix en aquest indret. L'estany constitueix una transició cap als horts. A prop hi ha bosc de pi.

De la masia en destaca l'interessant façana porticada, molt singular. El conjunt (amb les tines i l'estany) es conserva sense intrusions modernes i manté una bona relació amb l'entorn.

Les llindes de pedra contenen les següents inscripcions gravades:

- Llinda de l'arcada principal de la façana sud : 1896
- Llinda d'una finestra de la banda nord: Joan Torra 1806
- Llinda de l'arc del portal lateral: 1619 (Aquesta data deu fer referència a alguna inscripció anterior del mas, ja que aquest portal és, amb tota seguretat, contemporani al de 1896).

La visita efectuada el 2021 no ha permès visualitzar les tines i el forn d'obra. Si que s'han pogut veure, de lluny, l'edifici separat de llevant, l'estany i el pou. Les descripcions estan extretes del PEP (1993).

Es conserva una premsa molt antiga. Sota el porxo de migdia, en planta baixa, hi ha un carro. Al camí hi ha una mola de molí, de pedra.

Història

El torrent de can Torra era conegut fins a primers del segle XVI com el torrent de Montalar. La vall d'aquest torrent era molt poblada a l'edat mitjana. Començant per la capçalera del torrent, hi havia els següents masos: el Noguer de Muntalar (can Torre del Forn, segons Rafat 1993; Mas Parcerisses segons Molins 2020), el Guas (Parcerisses segons Rafat, 1993), Benetes, Lopardes i l'Enveja. També Roig de l'Oliver, Dega, Torredgana i el Muntalar (possiblement El Pujolar). Amb la crisi de finals del segle XV els masos s'abandonaren.

En els primers anys del segle XVI dues branques d'una mateixa família provinent de Castellfollit del Boix, els Torrellardona, s'establiren en aquestes terres i ocuparen dos dels masos, que en endavant seran les cases fortes d'aquest indret (junt amb cal Parcerisses). Les altres no superaran l'abandó produït per la crisi de la segona meitat del segle XV. Francesc Torrellardona s'instal·la a Can Torra, l'actual Torre del Forn (segons Rafat 1993, era l'antiga casa El Noguer però Molins 2020 ho descarta). Sabem que al 1529 ja hi vivia. Consta al fogatge de 1553 (potser es el fill). També tenia les terres dels masos Benetes i Picó, que eren buits. En paral·lel, el seu germà o nebot, Gabriel Torrallardona, s'instal·la a l'Oliver.

El 1559 Francesc Torrellardona fa una permuta de terres amb Joan Torrellardona, de Ca l'Oliver, canviant els masos Benetes i Picó pel mas Guas (Parcerissa). Ho sabem per un pergami conservat al mas Oliver, descrit per Rafat.

Segons Rafat (1993), en un moment determinat, Francesc és anomenat popularment el Torra del Noguer. Més tard, quan els Torrellardona perden el nom al mas de l'Oliver (que era anomenat el Torra de l'Oliver) i, per tant, ja no hi ha necessitat de diferenciar un Torre de l'altre, la casa passa a dir-se, simplement, can Torra, oblidant el Noguer.

Per la seva banda, Molins (2020:214-20) no creu que tingui un origen medieval ni que sigui el Mas Noguer medieval. Creu que la Torre del Forn va originar-se a partir d'una segregació de la Torre del Noguer (Parcerisses) en un moment indeterminat. Molins fa un llarg relat de la família Torra, posseïdora del Mas, des del segle XVI. El primer que esmenta es Josep Torras (1643-1726), casat el 1666 amb Jerònima Lladó. Era fill de Miquel Torras i net de Cristòfol Torra, masovers del Mas del Forn de Santa Llúcia (es per aquest fet que Molins suggereix que el sobrenom del Forn de cal Torre tindria aquest origen). A Josep el succeeix el seu hereu Simeó (1684-1752), i a aquest, el seu primogènit Valentí, que mor el 1781. Fa hereu al seu fill Simeó Torras Ferrer, casat el 1778 amb Maria Parcerisas. Aquest mor el 1792. Hereta el mas Joan Torra Parcerisas, que a la seva mort el 1837 traspassa la propietat al seu fill gran Josep Torra Portella. El 1862 l'amo de la Torre del Forn i l'amo de Parcerisses van acordar subvencionar, a mitges, els estudis d'un capellà dit Joan Guitart. La despesa anual era de 100 ducats i per tal de garantir-ne el pagament van hipotecar els

masos respectius. Josep Torra va anar acumulant deutes i va ser embargat en un parell d'ocasions. El seu fill Antoni Torra Prat va heretar el mas. Aclaparat pels deutes, va perdre el mas; en compliment d'una sentència judicial, va anar a subhasta el 1895 i va ser adjudicat a l'únic postor. Andreu Pons Santacreu. L'antic amo, l'Antoni, va haver de treballar de peó de manteniment de carreteres per l'Estat. Però per això era un home molt envejat a Rajadell, perquè guanyava un jornal diari, petit però segur, i perquè plogués o fes sol ell tenia el jornal, mentre que els pagesos vivien en la incertesa, sempre mirant el cel, pendents d'una pluja que no arribava, del vent seré o d'una pedregada. L'Antoni morí el 1919. El nou propietari, Andreu Pons, era un comerciant que al morir solter el 1913, va transferir la propietat al seu germà Ignasi. Com que aquest era militar, tenia cura de la finca el seu nebot Francesc Costa Pons. El 1918 la propietat es traspasa a Antoni Altisent Feliu de Barcelona. El 1922 aquest la ven a Magí Baqués Cots de Ripollet, comerciant de vins i licors. Baqués recollia vi de tot Rajadell en carros i el carregava al tren a l'Estació de Rajadell. Estava casat amb Maria Samaranch. Durant la Guerra Civil, Maria Samaranch va donar refugi a la casa a una monja que donava classes a un grup de nens de la zona. A l'entrar els nacionals a Rajadell, un militar d'alta graduació s'hostatjà una nit a la Torre del Forn. Els següents hereus van ser el fill de Magí Baqués, Pere Baqués Samaranch i el fill d'aquest Magí Baqués Miró, que morí el 2014. Aquest darrer va fer importants reformes a la casa.

Arquitectònicament, cal diferenciar entre la part antiga del mas, que deu correspondre al segle XVII o XVIII, i l'ampliació al sector de la façana de migdia. Tal com indica la inscripció, les obres de la façana i segurament d'embelliment del mas corresponen a finals del segle XIX.

La Torre del Forn es protagonista d'una anècdota històrica datada el 1906 o 1907. Segons la Revista "La Actualidad", una partida carlina liderada pel General Guillermo Moore Arenas es va lliurar a la Guàrdia Civil a la Torre del Forn de Rajadell. Sota l'epígraf "Agitación carlista en Cataluña", es publiquen 4 fotografies. Dos són de la casa i les altres dos són "posados": en una es veuen 10 integrants de la partida carlina i l'amo de la casa, i en l'altra, l'escamot de la guàrdia civil, amb 11 homes, amb el tinent Emilio Maíllo al front. Es tracta d'una de les moltes insurreccions carlines que hi havia a l'època. El 20 de desembre de 1906, Guillermo Moore, encapçalant una partida de 22 voluntaris, va dinamitar un tram de via a prop de Gelida. Perseguit per la guàrdia civil, va fugir amb els seus homes cap a Rajadell, on esperava comptar amb l'ajuda de l'amo de la Torre del Forn, que simpatitzava amb la causa (molts propietaris rurals de la comarca eren carlins però no podem saber qui era l'amo que va acollir els carlins). Tal vegada hi va haver una delació per que la Guàrdia Civil, el dia 22, va encerclar la masia. Els revoltats es van rendir sense que es disparés un tret.

Bibliografia

- Rafat i Selga, Francesc (1993). Masos, safrà, occitans i pesta negra. Estudis d'història de la Catalunya Central. Monogràfics, 11. Centre d'Estudis del Bages. Manresa, 1993.
- RAFAT, Francesc (1986). "L'Oliver". Butlletí de la Festa de Sant Sebastià. Rajadell
- RAFAT, Francesc (1982). Demografia de Rajadell al segle XVI. a Miscel·lània d'Estudis bagencs, num. 2. Manresa. pp 123-134
- RAFAT (1984)
- RAFAT (1987)
- RAFAT, Francesc (1982). "Demografia de Rajadell al segle XVI" a Miscel·lània d'Estudis bagencs, num. 2. Manresa. pp 123-134
- MOLINS, Ernest (2020). Cases i Masos de Rajadell (I). Ajuntament de Rajadell. Pp 214-20

